

درس ششم

آرش کمانگیر

اهداف

- ۱ معرفی یکی از نمادهای اسطوره‌ای فرهنگ ایران
- ۲ تقویت روحیه دفاع از وطن و میهن‌دوستی
- ۳ آشنایی بیشتر با پهلوانان ایرانی
- ۴ آشنایی با افسانه‌های ملی
- ۵ تقویت مهارت درک متن و دریافت پیام اصلی درس
- ۶ تقویت درک و بیان پیام تصاویر
- ۷ آشنایی با ساختار جمله
- ۸ آشنایی با نشانه ربط «عطفی» به عنوان ابزار انسجام گزاره‌های متن
- ۹ آشنایی با بند روایتی

جلسه اول	
۱. تدریس درس	۳۰ دقیقه
۲. درک متن	۲۰ دقیقه

اروش‌های پیشنهادی تدریس

نقالی و قصه‌گویی، ایفای نقش، بارش فکری، الگوی پیش‌سازمان‌دهنده‌ها با بهره‌گیری از فن داستان‌سرایی (قصه‌گویی به شکل شاهنامه‌خوانی با لحن و آهنگ حماسی)

روش پیش‌سازمان‌دهنده‌ها

مراحل اجرا

مرحله اول: قبل از شروع تدریس ابتدا مفاهیم کلی و اطلاعات جامعی درباره فردوسی، شاعر بلندآوازه ایران زمین به صورت خلاصه به دانش‌آموزان ارائه دهید. پیش‌سازمان‌دهنده‌ها اطلاعاتی فراتر از متن درس می‌باشند که ارائه آن به دانش‌آموزان، درک مفهوم درس را تسهیل می‌کند. لذا در این خصوص معرفی فردوسی شاعر بزرگ ایران و بزرگ‌ترین حماسه‌سرای ایرانی، معرفی شاهنامه و چند داستان معروف آن به دانش‌آموزان برای آشنایی بیشتر آنها با فضای حماسه و وطن‌دوستی، نشان دادن تصاویر یا فیلم در ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان گام مؤثری خواهد بود.

آرش کمان‌گیر

در زمان پادشاهی منوچهر پیشدادی، در جنگی با توران، افراسیاب، سپاهیان ایران را در مازندران محاصره می‌کند. سرانجام منوچهر، پیشنهاد صلح می‌دهد و تورانیان می‌پذیرند و قرار بر این می‌گذارند که کمانداری ایرانی بر فراز البرزکوه برود و تیری بیندازد که تیر به هر کجا نشست آنجا مرز ایران و توران باشد. آرش از پهلوانان ایران که در تیراندازی بسیار زبردست و ماهر بود، داوطلب این کار می‌شود. به فراز دماوند می‌رود و تیر را پرتاب می‌کند. تیر از صبح تا غروب حرکت کرده و در کنار رود جیحون یا آمودریا بر درخت گردویی فرود می‌آید و آنجا مرز ایران و توران می‌شود. پس از این تیراندازی آرش از خستگی، هستی‌اش را برپای تیر می‌ریزد، پیکرش پاره‌پاره شده، در خاک ایران بخش می‌شود و جانش در تیر دمیده می‌شود. مطابق با برخی روایات اسفندارمذ تیر و

کمانی را به آرش داده بود و گفته بود که این تیر بسیار دور می‌رود ولی هر کسی که از آن استفاده کند، خواهد مرد. اما آرش از سر فداکاری و جانفشانی برای حفظ میهن حاضر شد که از آن تیر و کمان استفاده کند. وی نماد جانفشانی در راه میهن است. از این رو، بسیاری آرش را از نمونه‌های بی‌همتا در اسطوره‌های جهان دانسته‌اند.

جشن تیرگان که به ستاره تیر و ایزد تیشتر مربوط است، به یاد قهرمانی آرش کمان‌گیر برگزار می‌شود و در این روز مردم به یکدیگر آب می‌پاشند.

داستان آرش در منابع کهن

در اوستا بهترین تیرانداز را «آرخش» نامیده‌اند و تصور می‌رود که مقصود آرش است. برخی محققان این واژه را تصحیف عبارت اوستایی «خشوی وی ایشو» می‌دانند زیرا معنی این عبارت «صاحب تیر سریع» است که صفت یا لقب آرش بوده و در تیریشْت بند ۷-۶ چنین آمده است: «تیشتر ستاره زیبا و باشکوه را می‌ستاییم که به جانب فراخکرت به همان تندی روان است که تیر از کمان «آرش» آریایی که از همه آریاییان سخت کمان‌تر بود.»

در شاهنامه، مستقیماً از داستان آرش، نامی نرفته است. در نوشته‌های دوران اسلامی نظیر «مجله التواریخ» که برگرفته از روایات کهن پارسی است، این داستان ذکر شده است.

ابوریحان بیرونی نیز در «آثار الباقیه» همین داستان را آورده است.

از این قهرمان نامدار در تاریخ طبری، تاریخ ابن اثیر، شاهنامه، ویس و رامین، مجمع‌التواریخ، غرر‌السير، البدأ و التاریخ هم یاد شده است.

سیزدهم تیرماه با یکی از جشن‌های کهن این مرز و بوم به نام جشن تیرگان هم‌زمان است. تیرگان یکی از جشن‌های همنام شدن نام روز و ماه است. به دلیل ستایش آب و نیز سالگرد تیرانداختن آرش و بزرگداشت او از اهمیت ویژه‌ای در میان جشن‌های ایرانی برخوردار است.

مرحله دوم: در این مرحله به بیان مطالب جزئی که در واقع مفهوم اصلی درس هستند (داستان آرش کمان‌گیر) پردازید. با این الگو شما از پیش‌سازمان‌دهنده‌ها بهره برده‌اید. در بیان مفاهیم درس می‌توانید از روش سخنرانی، پرسش و پاسخ، بحث و گفت‌وگو و یا نمایش فیلم و قصه‌گویی حماسی و نقالی استفاده کنید. توجه داشته باشید که پیش‌سازمان‌دهنده‌ها یک عبارت خلاصه از درس آرش کمان‌گیر نیست بلکه مطلبی جدا و کلی‌تر از داستان درس است.

مرحله سوم: با ارائه مثال به تحکیم و تثبیت مطلب پردازید، مثلاً داستان دیگری از شاهنامه بگویید.

خوانش متن درس

آخرین رکن درس، خوانش متن درس است که به خاطر داشتن متن خاص (الحن حماسی حاکم بر متن) بهتر است که ابتدا معلم از روی متن بخواند. پس از روخوانی معلم پخش فایل صوتی متن درس از طریق رمزینۀ سریع پاسخ برای تکرار مناسب است.

پس از چند بار خوانش متن درس، برای سنجش میزان درک مطلب متن درس با پرسش‌های صحیح (درست و نادرست و درک مطلب) دانش‌آموزان را ارزیابی می‌کنیم؛ اگر تعدادی از دانش‌آموزان قادر به پاسخ‌گویی نبودند می‌توانیم با توضیحات لازم این چالش را برطرف سازیم.

جلسه دوم	
۱. دانش‌زبانی	۲۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۳۰ دقیقه

دانش‌زبانی

در ادامه بحث دانش‌زبانی درس چهارم، در این درس نیز مجدداً دربارهٔ جمله آموزش داده می‌شود. در درس چهارم، ملاک معرفی بیشتر معنایی و کاربردی بود اما در این درس به لحاظ ساختاری و صوری نیز به دانش‌آموزان این آگاهی داده می‌شود که جمله از کنار هم قرار گرفتن واژه‌ها تشکیل می‌شود.

توجه: از دادن تمرین‌های شمارش تعداد جمله به دانش‌آموزان جداً خودداری کنید.

جلسه سوم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۱)	۲۵ دقیقه
۲. آموزش لحن	۲۵ دقیقه

آموزش لحن

لحن متن درس ششم از نوع روایی – حماسی می باشد. این متن دارای آهنگی نرم و گاهی کوبنده و حماسی است، به گونه ای که شنونده تحت تأثیر آن قرار می گیرد. این متن در بردارنده مفهوم میهن دوستی است که مثل یک قصه سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر انتقال می یابد. بنابراین باید از شخصیت های متن، فضا و سایر عناصر، کمک گرفت تا لحن، شکل درستی به خود بگیرد. بهتر است علائم نگارشی را رعایت کرد تا تأثیر کلام بیشتر شود؛ سکون ها و سکوت ها نیز این تأثیر را دوچندان می کند.

جلسه چهارم	
تصویرخوانی و صندلی صمیمیت	۵۰ دقیقه

به توضیحات تصویرخوانی درس اول مراجعه شود.

جلسه پنجم	
۱. فعالیت های نوشتاری (۲)	۳۰ دقیقه
۲. تمرین خواندن	۲۰ دقیقه

فعالیت های نوشتاری (۲): املا

انجام فعالیت های کتاب نگارش در کلاس مورد تأکید می باشد. باید عملکرد دانش آموزان از جانب معلم مورد بررسی قرار بگیرد و حتماً پس از تصحیح مطالب بازخورد کتبی هر چند کوتاه، گوشه صفحات درج شود تا اولیا و دانش آموزان در جریان نقاط قوت و ضعف قرار بگیرند.

جلسه ششم	
۱. املا	۳۰ دقیقه
۲. فعالیت های نوشتاری (۳): تمرین خوشنویسی از صفحه هنر و سرگرمی	۲۰ دقیقه

املا: املای پای تخته‌ای دو نفره

ابتدا آموزگار تابلو را به دو بخش تقسیم کرده و از دو دانش‌آموز می‌خواهد پای تخته آمده و هر کدام روبه‌روی یک بخش ایستاده و نام خود را در بالای آن بنویسند.

معلم از یکی از دانش‌آموزان می‌خواهد از هر قسمت درس که دوست دارد، به دوست خود املا بگوید، البته املا نباید از یک بند بیشتر باشد. دانش‌آموز دیگر شروع به نوشتن می‌کند. وقتی بخش اول املا گفتن به پایان رسید دانش‌آموزی که املا می‌نوشت، حالا گوینده املا شده و دوستش شروع به نوشتن می‌کند. پس از پایان یافتن این بخش معلم از دو دانش‌آموز دیگر می‌خواهد که پای تخته آمده و املای دوستان خود را تصحیح کنند.

جلسه هفتم	
۱. بخوان و حفظ کن	۲۵ دقیقه
۲. فعالیت‌های نوشتاری (۴): جدول صفحه هنر و سرگرمی	۲۵ دقیقه

بخوان و حفظ کن

شعر باران وزنی شاد و مصراع‌های کوتاه دارد. این شعر در کنار تکرارها و به کارگیری قافیه‌های تقریباً آزاد، شعری مناسب کودکان است. لحن عمومی حاکم بر فضای این شعر، لحن شاد و نشاط‌انگیز روایی به شیوه بیان خاطره است که آغاز شعر را شامل می‌شود. در ادامه از شیوه بیان توصیفی برای توصیف تفریحات کودکان همراه با لطافت و لذت ناشی از یادآوری آنها بهره می‌گیرد. در قسمت توصیفی این شعر، شاعر اوج و فرودی بسیار زیبا را به نمایش گذاشته است؛ ابتدا با توصیف لذت‌های حضور در جنگل و آغاز باران کار را شروع کرده، سپس با به تصویر کشیدن قدرت رعد و برق و باد مخاطب را به اوج هیجان رسانده است. پس از آن دوباره با وصف قطرات باران و جمع شدن آب در میان سبزه‌ها و مشاهده جنگل در آب، از نقطه اوج به فرود می‌رسد و در پایان با جملات عاطفی «بس گوارا بود باران!» و «به! چه زیبا بود باران!» این تنش ایجاد شده را به آرامش محض بدل می‌کند تا جایی که سکوتی همراه با لذت و تخیل را در پی دارد.

جلسه هشتم	
۱. فعالیت‌های نوشتاری (۵)	۳۰ دقیقه
۲. ارزشیابی از فعالیت‌های درس	۲۰ دقیقه

فعالیت‌های نوشتاری (۵): درک متن

یکی از ابزارهای صوری انسجام گزاره‌های متن، «حروف ربط» هستند. هوشیار کردن دانش‌آموزان نسبت به این حروف و نوع کاربرد آنها در متن به افزایش درک متن آنها کمک می‌کند. در این درس حرف ربط عاطفی «و» آموزش داده شده است که هم‌پایه بودن دو جمله را نشان می‌دهد.

ارزشیابی از فعالیت‌های درس

در این درس برگزاری آزمون خودسنجی پیشنهاد می‌شود.

بسمه تعالی	
نام و نام‌خانوادگی :	«آزمون خودسنجی درس ششم فارسی : آرش کمان‌گیر» تاریخ :
از این درس یاد گرفتم که	
.....	
.....	
.....	
.....	
از خواندن درس آرش کمان‌گیر لذت بردم چون	
.....	
.....	
.....	
.....	
با خواندن این درس تصمیم گرفته‌ام	
.....	
.....	
.....	
.....	
اظهار نظر معلم :	تاریخ و امضا :

جلسه نهم	
۵۰ دقیقه	فعالیت‌های نوشتاری (۶)

فعالیت‌های نوشتاری (۶) : نگارش

موضوع آموزش این درس، نوشتن بند روایتی (روایی) است. دانش‌آموزان ابتدا بند نمونه را می‌خوانند و تحلیل می‌کنند. مقایسه این بند با بند توصیفی درس قبل، روش مناسبی است برای اینکه تفاوت‌های بند توصیفی و روایتی برای دانش‌آموزان مشخص شود؛ البته مقایسه و تشخیص تفاوت‌ها به صورت کار گروهی انجام شود و دانش‌آموزان خود ویژگی‌های هر دو نوع بند را در کنار هم قرار داده، تحلیل کنند. در بندهای روایتی توجه به چند مطلب اهمیت دارد :

- زاویه دید که نویسنده، مطلب را به صورت اول شخص بیاورد یا سوم شخص؛ معمولاً دانش‌آموزان در نوشته‌های خود اول شخص را ترجیح می‌دهند.
- نوع لحن نوشته که نویسنده باید آن را انتخاب کند و در کل نوشته رعایت کند. لحن نوشته می‌تواند دوستانه، رسمی یا گفتاری (محاوره) باشد.
- توالی و ترتیب مطالب که یکی پس از دیگری بیان شود.
- زمان افعال که باید در کل نوشته ارتباط منطقی داشته باشند.

پاسخ سؤال صفحه نگارش

جمله موضوع : می‌خواهم خاطره اولین روز مدرسه‌ام را برایتان تعریف کنم.

موضوع کلی : خاطره‌گویی

موضوع کوچک تر : خاطره اولین روز مدرسه

جلسه دهم	
۳۰ دقیقه	۱. املا
۲۰ دقیقه	۲. مرور آموخته‌ها

به کمک مطالب قبلی و بهره‌گیری از خلاقیت خود در تدریس، مطالب این جلسه ارائه شود.